

onderzoek naar broedvogels en vleermuizen

project Burgemeester van Leeuwenlaan – A. A. H. Struijckenkade

Amsterdam-Slotermeer

2020

1 december 2020

Floor van der Vliet

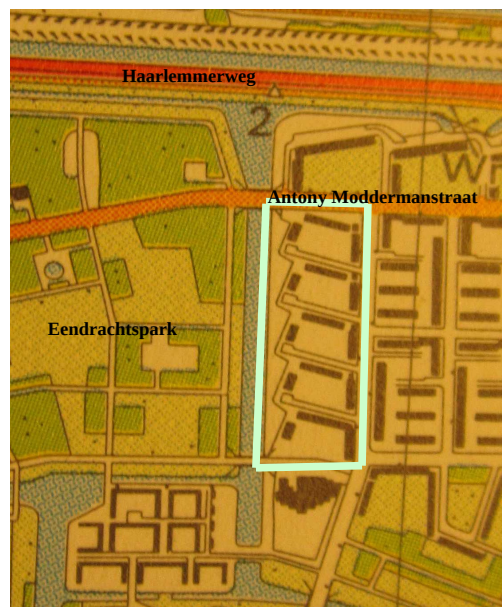
Inleiding

Door de woningcorporaties Rochdale en Stadgenoot wordt gezamenlijk een plan uitgewerkt voor vervanging door nieuwbouw van de woningblokken tussen de Burgemeester van Leeuwenlaan en de A. A. H. Struijckenkade in Amsterdam-Slotermeer. In verband hiermee is onderzoek uitgevoerd naar wettelijk beschermde soorten, waar bij het project rekening mee zou moeten worden gehouden. Bij een locatiebezoek op 1 oktober 2019 is vastgesteld dat de woningblokken nestelgelegenheid bieden aan de huismus en dat de directe omgeving een geschikt leefgebied voor deze vogelsoort vormt. Verder werd geconstateerd dat in beperkte mate schuilplaatsen voor vleermuizen aanwezig zijn. De woningblokken liggen direct ten oosten van een voor vleermuizen aantrekkelijk jachtgebied, het Eendrachtspark.

Nesten van de huismus zijn permanent beschermd omdat ze van jaar op jaar worden gebruikt. Ook schuilplaatsen van vleermuizen (rust- en voortplantingsplaatsen) zijn jaarrond beschermd omdat ze weliswaar maar een deel van het jaar worden gebruikt (als zomer- of winterverblijfplaats) maar wel elk jaar opnieuw.

Locatie-omschrijving

Het onderzochte object bestaat uit in totaal vijftien woningblokjes, per drie in min of meer een n-vorm gegroepeerd rond groene hoven. Het gaat om vijf blokjes van twee bouwlagen in elkaars verlengde langs de Burgemeester van Leeuwenlaan, vijf iets schuin dwars daarop geplaatste woningblokken van drie bouwlagen, en langs de A. A. H. Struijckenkade korte woningblokjes met alleen een parterre. De woningblokken zijn opgetrokken uit baksteen en hebben een met pannen gedekt zadeldak

Onderzoeksmethodiek

huismus

Onderzoek naar de huismus is uitgevoerd volgens de richtlijnen vermeld in het 'Kennisdokument Huismus' van BIJ12, de uitvoerings-organisatie voor de 12 provincies. Een onderzoek houdt in dat in de periode begin april – half mei tweemaal, met een tussenruimte van enkele weken, in de ochtend bij rustig zonnig weer wordt geobserveerd, met als hulpmiddel een verrekijker. Gelet wordt op tsjilpende mannetjes, vogels die in het dak of een andere holle ruimte wegkruipen, en vogels met nestmateriaal in de snavel of voer voor jongen in het nest (aanwijzingen voor aanwezigheid van een nest).

Wanneer later in het voorjaar met onderzoek wordt gestart is om voldoende zekerheid te krijgen minstens een derde onderzoeksronde nodig.

Bij het onderzoek naar de huismus is gebruik gemaakt van gegevens over broedplaatsen van de huismus, verzameld bij een onderzoek dat in opdracht van de gemeente Amsterdam sinds 2014 jaarlijks in een gedeelte van de stad wordt uitgevoerd, en op internet is gepresenteerd (MapsAmsterdam, broedplaatsen van zwaluwen, mussen en spreuwen).

vleermuizen

Onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd volgens richtlijnen van het Vleermuisprotocol (laatste versie, 2017). Dit protocol geeft uitgebreide richtlijnen voor onderzoek, zoals de periode van het jaar dat onderzoek moet plaatsvinden, het tijdstip (meestal in de schemering of 's nachts), te gebruiken apparatuur, vereiste weersomstandigheden, enz.).

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een vleermuis-detector, een apparaat waarmee de normaal voor mensen onhoorbare geluiden van vleermuizen hoorbaar zijn weer te geven, waardoor in het donker aanwezigheid van vleermuizen kan worden vastgesteld en aan de hand van het geluid de soort is te bepalen en soms het gedrag.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van twee onderzoeks rondes in de periode half mei – half juli, gericht op zomerverblijfplaatsen; jachtplaatsen, schuilplaatsen van individuele vleermuizen, groepjes, en grote groepen (kolonies). Een onderzoeksronde is aan het begin van de nacht, waarbij uitvliegende vleermuizen kunnen worden waargenomen. De andere ronde is aan het eind van de nacht als vleermuizen, meestal opvallend rondvliegen bij hun dagschuilplaats voordat ze deze binnenkruipen. Het zomer-onderzoek is aangevuld met enkele korte onderzoeken midden in de nacht, omdat ook dan, zeker bij kolonies met jongen, vaak wordt rondgevlogen bij schuilplaatsen zodat deze te localiseren zijn.

In de nazomer (half augustus – eind september) zijn 2 onderzoeks rondes in het midden van de nacht uitgevoerd, gericht op de in deze periode van het jaar gevestigde baltsterritoria van de gewone dwergvleermuis en de ruige dwergvleermuis. Baltsende dwergvleermuismannetjes laten een kenmerkende roep horen. Vaak kan de locatie van hun schuilplaats, de kern van het territorium, worden vastgesteld.

Resultaat

huismus

Onderzoek is uitgevoerd op de ochtenden van 24 april en 8 mei.

Op 24 april zijn geen huismussen waargenomen.

Op 8 mei hielden 4 huismussen zich op in een wilgenstruik aan het water ter hoogte van Struijckenkade 6. Uiteindelijk vlogen ze weg richting Antony Moddermanstraat.

Bij andere onderzoeks rondes naar broedvogels, op 19 maart en 24 juni, waren geen huismussen aanwezig.

overige broedvogels

Op 19 maart zaten op schoorstenen op het dak van het woningblok langs de Antony Moddermanstraat twee kauwen. De schoorstenen zijn deels niet afgeschermd met gazen kappen zodat kauwen er in kunnen nestelen. Er werd echter niet gezien dat ze ook daadwerkelijk de schoorstenen inkropen.

Op 8 mei waren de kauwen opnieuw aanwezig. Ze vormden duidelijk een paartje maar wederom kropen ze niet in een schoorsteen zodat het onduidelijk is gebleven of hier een nest aanwezig was. In een schoorsteen kruipen door een kauw werd wel op andere plaatsen waargenomen: Burgemeester van Leeuwenlaan 139, 157, 185 en 199.

Op 19 maart bevond zich op de schoorsteen van Burgemeester van Leeuwenlaan 175 een zingende spreeuw. Aan de zuidzijde ontbraken in het dak enkele dakpannen. Vermoedelijk was dit de toegang tot een nestelplaats in het dak.

vleermuizen

Naar vleermuizen is onderzoek verricht op de volgende data:

<u>datum</u>	<u>tijd</u>	<u>weersomstandigheden</u>
20 mei	23:30 – 24:00	18 °C onbewolkt oostenwind 1Bft
16 juni	0:45 – 1:15	16 °C onbewolkt zuidwestenwind 1 Bft
24/25 juni	22:15 – 0:15	21 °C onbewolkt windstil
10 juli	3:15 – 5:15	12 °C licht bewolkt droog windstil
17/18 augustus	23:30 – 1:30	18 °C bewolkt droog zuidwestenwind 1 Bft
8/9 september	23:00 – 1:10	17 °C bewolkt droog zuidwestenwind 1 Bft

Op 20 mei en 16 juni zijn vrij korte bezoeken in het midden van de nacht gebracht. Deze waren gericht op groepsverblijfplaatsen, waar een groot deel van de nacht meestal vleermuizen af- en aanvliegen en rondcirkelen. Dit is een opvallend gedrag waarmee vleermuis kolonies zich goed laten opsporen. Deze bezoeken waren mede ingegeven door het feit dat in 2017 vlakbij, in het iets zuidelijker gelegen Kabouterhuis, een kolonie van de gewone dwergvleermuis werd gevonden (waarneming F. van der Vliet). De kolonie bleek in 2020 niet aanwezig en is in de omgeving niet teruggevonden.

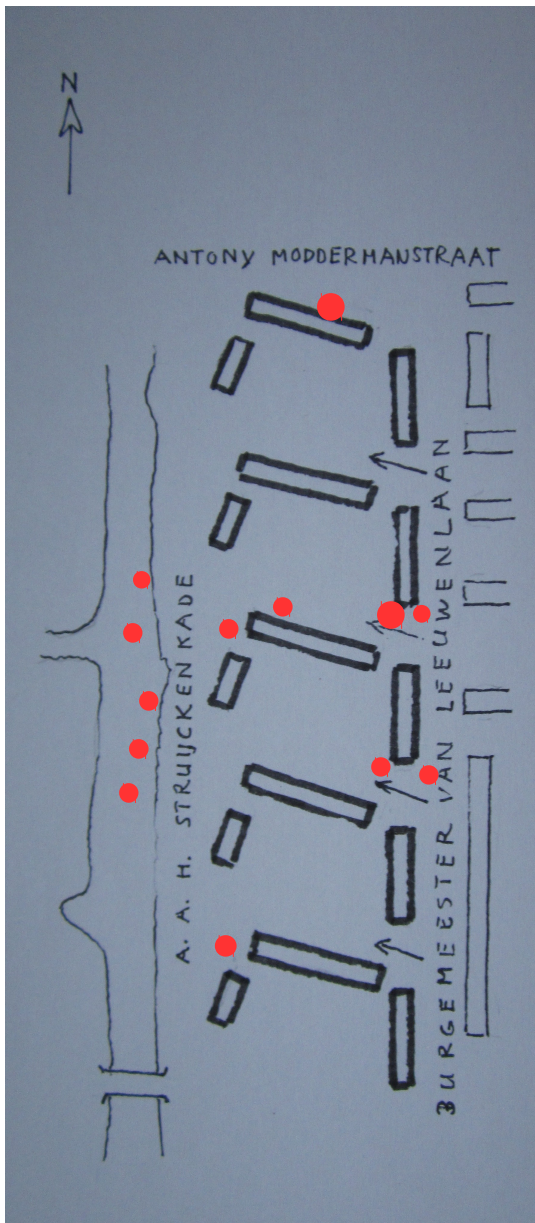
Bij de woningblokken tussen de A. A. H. Struijckenkade en de Burgemeester van Leeuwenlaan werden in de zomerperiode (mei-juli) alleen op 16 juni enkele jagende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Bij 2-3 exemplaren die bij Burgemeester van Leeuwenlaan tussen nrs. 167 en 177 (zijgevels) rondvlogen was de indruk dat ze bij een schuilplaats aan het zwermen waren, maar op 10 juli (laatste deel nacht) was daar geen activiteit.

Enigszins merkwaardig was het roepende mannetje ruige dwergvleermuis vanuit een schuilplaats (vermoedelijk luchtkoker) in Burgemeester van Leeuwenlaan 138 (behoort niet tot de te onderzoeken woningblokken). Deze vrij constant roepende vleermuis zou in de nazomer als een baltsend mannetje zijn geïnterpreteerd. Het werd tijdens de nazomerrondes niet meer waargenomen op het genoemde adres, maar er was op 8-9 september een baltsroepend mannetje ruige dwergvleermuis aanwezig in Burgemeester van Leeuwenlaan 139. Dat is op ca. 30 meter van nr. 138.

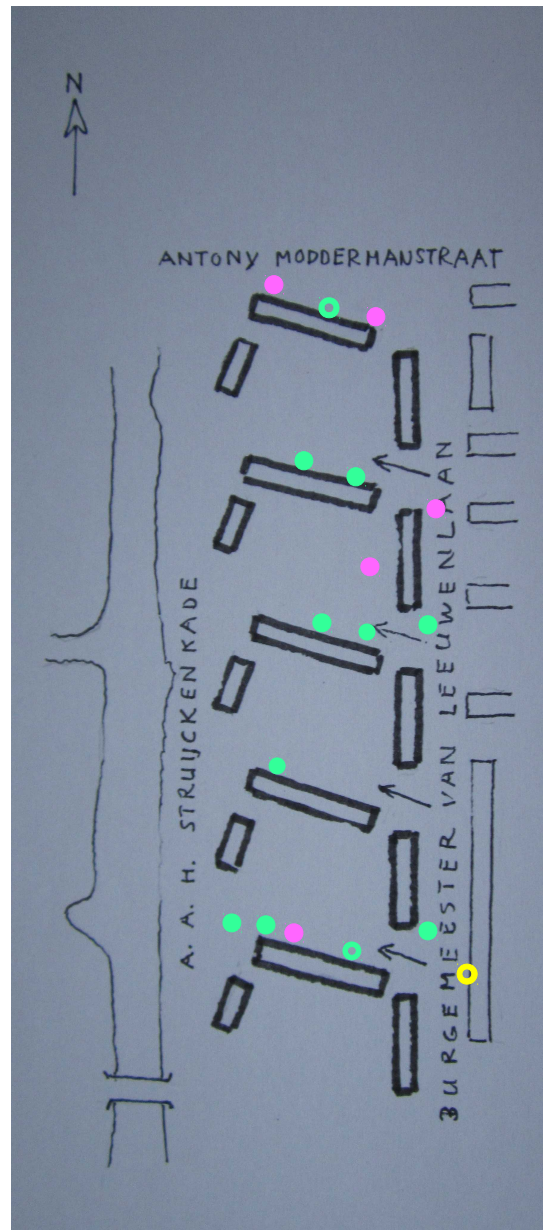
Op 17/18 augustus zijn 5 baltsroepende mannetjes gewone dwergvleermuis waargenomen; op 8/9 september 9 baltsroepende mannetjes gewone dwergvleermuis, en 2 baltsroepende mannetjes ruige dwergvleermuis.

De schuilplaatsen van deze vleermuizen zijn waarschijnlijk dakranden, tussen de overstekende rand van een dakpan en de gevel, en luchtkokers, waarvan de opening in de gevel bestaat uit spleten tussen verticaal gemetselde bakstenen.

waarnemingen jagende gewone dwergvleermuizen (kleine rondjes) en plaatsen waar zwermgedrag (mogelijke schuilplaats) werd waargenomen (grote rondjes)

baltsroepend (?) mannetje ruige dwergvleermuis 10 juli (geel open rondje)
 baltsroepende mannetjes op 17-18 augustus (roze) en op 8-9 september (turquoise)
 dicht rondje = gewone dwergvleermuis
 open rondjes = ruige dwergvleermuis

Conclusies

Er is geen gedrag van huismussen waargenomen dat wijst op nestelen. Op MapsAmsterdam staan in de woningblokken noch in de omgeving huismusnesten aangegeven. De dichtstbijzijnde waargenomen broedgevallen zijn in de Jan de Louterstraat (1 nest) en in/bij de Frederik van Dorpstraat, ten westen van het Eendrachtspark (kleine kolonie)

Er wordt door kauwen in schoorstenen genesteld. Ook is gedrag van een spreeuw waargenomen (zingende vogel) dat duidt op nestelen (onder dakpannen).

Het groen aan de achterzijde van de woningen (tuintjes) is beperkt. De meeste tuinen zijn ingericht voor intensief gebruik, met een schuurtje en een terras. Er lijken weinig vogels te nestelen. Er is alleen een zingende merel waargenomen.

Wat de gierzwaluw (jaarrond beschermd nest) betreft was voorafgaand aan het nader onderzoek geconstateerd dat voor deze vogel in de woningblokken tussen A. A. H. Struickenkade en Burgemeester van Leeuwenlaan geen nestelmogelijkheid is. MapsAmsterdam toont ook in de omgeving geen nestelplaatsen. Het dichtstbijzijnde nest bevindt zich in de Jacques Openheimstraat hoek Jan de Louterstraat. Meerdere nesten bevinden zich oostelijker, voorbij de Slotermeerlaan.

Behalve een zingende merel is geen aanwijzing gevonden voor nestelen van vogels in het groen bij de woningblokken. Met de mogelijkheid van broeden moet wel rekening worden gehouden.

Er nestelen geen vogels met een jaarrond beschermd nest, alleen vogels waarvan het nest tijdens de broedtijd beschermd is. Bij sloop van woningblokken in de periode augustus t/m februari is, uitgezonderd stadsduiven, zie verderop) geen kans op verstoring van vogelnesten. In de broedtijd kan verstoring worden voorkomen door er vooraf voor te zorgen dat nestelplaatsen niet beschikbaar zijn. Dit betekent dat kanalen van schoorstenen (nadat is vastgesteld dat zich er geen vogels of andere dieren die kunnen worden opgesloten in bevinden!) vooraf moeten worden afgesloten. Ten aanzien van nesten in bomen en struiken wordt aanbevolen om ruim voor het begin van de broedtijd begroeiing die bij het vernieuwingsproject niet gehandhaafd kan worden te verwijderen.

Op het dak aan de achterzijde van Antony Moddermanstraat 85 is een paar maal een groep stadsduiven waargenomen. Waarschijnlijk zijn ze hier aanwezig omdat ze in de buurt gevoerd worden. Het lijkt erop dat er niet genesteld wordt (op balkons). Duivennesten met eieren of kuikens zijn wettelijk beschermd. Duiven hebben een lang broedseizoen, van begin voorjaar tot in november. Om te voorkomen dat nesten het project belemmeren moet bij vermoeden van nestelplaatsen zeer regelmatig worden gecontroleerd en eventueel nestmateriaal worden verwijderd.

De locatie is als jachtgebied voor vleermuizen van geringe betekenis. Tijdens enkele onderzoeksrondes is geen enkele vleermuis waargenomen, bij andere op slechts op enkele plaatsen een jagent exemplaar (gewone dwergvleermuis), soms twee.

In de nazomer worden schuilplaatsen gebruikt in verband met baltsterritoria, voornamelijk door de gewone dwergvleermuis, maar ook door enkele ruige dwergvleermuizen. De schuilplaatsen bevinden zich bijna allemaal bij gevels aan straatzijden (in luchtkokers) en bij zijgevels (in luchtkokers en mogelijk ook in kieren tussen dakpannen en gevel).

In de zomer (16 juni) was er waarschijnlijk ook bewoning, op 1 plaats door enkele gewone dwergvleermuizen.

Een verblijfplaats van een grote groep vleermuizen (kolonie) is niet gevonden. De pal ten zuiden van de onderzoekslocatie aanwezige kolonie gewone dwergvleermuizen ('t Kabouterhuis, Albardagracht 1, waarneming 13 juli 2016) was niet meer aanwezig en is niet teruggevonden. Het is mogelijk dat deze kolonie zich nu (weer) ten westen van het Eendrachtspark bevindt (aldaar bij voorbeeld waargenomen door R. Hoogenhout in 2005).

Het is mogelijk dat er verspreid dwergvleermuizen overwinteren, in luchtkokers en in kieren tussen dakpannen en gevels.

Omdat bij de vernieuwing van de woningblokken de schuilplaatsen van de vleermuizen verdwijnen, en waarschijnlijk ook verstoring van vleermuizen optreedt, is een ontheffing op de Wet natuurbescherming vereist.

Deze zal kunnen worden aangevraagd om reden van het grote openbare belang dat aan de vernieuwing van de woningblokken kan worden toegekend. Voorwaarde voor een ontheffing zullen zijn dat, eventueel in fasen, vervangende verblijfplaatsen voor vleermuizen worden gerealiseerd. Daarbij wordt in de regel een ruime compensatie verlangd aangezien moet worden afgewacht of nieuw gecreëerde schuilplaatsen aan de klimatologische eisen van vleermuizen voldoen en in gebruik worden genomen.

Ontheffing moet worden gevraagd bij de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord, die ontheffing namens de Provincie Noord-Holland verleent. Nadere informatie en een aanvraagformulier zijn te vinden op de website van de dienst.

literatuur

Hoogenhout, R., 2005. Vleermuisonderzoek Bakemabuurt 2005. In opdracht van de Stuurgroep Stedelijke Vernieuwing, stadsdeel Geuzenveld-Slotermeer, Amsterdam

Kennisdocument Huismus, versie 1.0 (2017). BIJ12, Utrecht.

MapsAmsterdam, broedplaatsen van zwaluwen, mussen en spreuwen, publicatie van de gemeente Amsterdam op internet.

Vleermuisprotocol versie 2017, Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging, Gegevensautoriteit Natuur

details vleermuisschuilplaatsen
luchtkoker (links) en kier tussen dakpan en gevel
rechtsonder in combinatie

links: voorbeeld van jachtplaats en baltsterritorium gewone
dwergvleermuis
onder: locatie met rustende duiven op het dak, en waar dak-
pannen ontbreken de vermoedelijke nestelplaats van een
spreeuw

